

Όταν το... έγκλημα γίνεται αριστούργημα

Μυθιστόρημα - σταθμός της αστυνομικής λογοτεχνίας

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΑΪΛΑΚΗ

Η γεωμετρία του εγκλήματος είναι -κατά κανόνα- μία ιδιαίτερα περίπλοκη υπόθεση, με το ζητούμενο να παραμένει σχεδόν πάντα το ίδιο: Να βρεθεί ο δολοφόνος! Στην κλασική αστυνομική λογοτεχνία υπάρχει -συνήθως- ένας ντετέκτιβ, ο οποίος, στην προσπάθειά του να εξηκνιάσει ένα φόνο, προσπαθεί να συγκεντρώσει τις διάσπαρτες ενδείξεις, να τις συνταιριάζει -με τη μέθοδο ενός παζλ- και να συμπληρώσει την εικόνα του δολοφόνου. Μία εικόνα αρχικά θαμνή που αποκτά λίγο πριν από την τελευταία σελίδα, σαφήνεια και διαύγεια ξεφηνιάζοντας τον -συνήθως ανυποψίαστο- αναγνώστη.

Το πρώτο αστυνομικό διήγημα ήταν «Η διπλή δολοφονία της οδού Μοργκ» (1841) του ιδιοφυούς Εντγκαρ Άλαν Πόε (1809-1849) και ήδη σε αυτό διακρίνονται τα δύο βασικά συστατικά μιας υποδειγματικής αστυνομικής πλοκής: Ένας περίεργος φόνος και κάποιος που μέσα από μία σειρά συλλογισμών ξεδιαλώνει το μυστήριο. Η διάδοση αυτού του μοντέλου υπήρξε καθοριστική για όλες τις αστυνομικές ιστορίες της εποχής, αφού ο κόσμος διαπαιρούσε μία ανεπιφύλακτη πίστη στον ορθολογισμό και τη μέθοδο. Και, βέβαια, εάν υπάρχει ένας αδιεπίσμητος πρωτοπόρος του είδους, αυτός δεν είναι άλλος από τον Άρθουρ Κόναν Ντόυλ (1859-1930), στη φαντασία του οποίου οφείλεται η δημιουργία του πλέον αναγνωρισμένου αρχέτυπου διαλευκαντή αστυνομικών αινιγμάτων: Ο Σέρλοκ Χολμς, πράγματι, έμελλε να ενσαρκώσει τον κατ'εξοχήν επιβλητικό -και ως επί το πλείστον απρόβλεπτο- ερευνητή του εγκλήματος, ο οποίος τακτοποιεί επιμελώς τα στοιχεία αποκαθιστώντας μια λογική τάξη των πραγμάτων.

Σ' αυτήν την παράδοση εντάσσεται ανεπιφύλακτα και η Αγκαθα Κρίστι (1890-1976) η οποία, όμως, εκλέπτυνε σημαντικά το αστυνομικό μυθιστόρημα. Ο Βέλγος ντετέκτιβ Ηρακλής Πουαρώ -με την εξαιρετική ματαιοδοξία και την ιριδίζουσα σκέψη- αποτελεί, εξάλλου, την πλέον σημαντική συμβολή της στην ιστορία του αστυνομικού μυθιστορήματος. Στον κόσμο της υπάρχουν φαινομενικά ασήμαντα γεγονότα, ικανά να

η εποχή του οικονομικού κραχ της Αμερικής με τις ατελείωτες στρατιές ανέργων, τον υπόκοσμο και την παρατεταμένη ηθική διαφθορά, την πείνα και την απελπισία που αναγκάζει ανθρώπους να νοικιάζουν ένα δωμάτιο σε ξενοδοχείο μόνο και μόνο για να πηδύξουν απ' το παράθυρο.

Ο Ντάσιελ Χάμετ (1894-1961) αποτελεί τον νέο συγγραφέα αστυνομικών ιστοριών που ανταποκρίνεται πλήρως στις καινούριες συνθήκες, μακριά από τους μέχρι τότε συνήθεις συλλογιστικούς ακροβατισμούς. Κάπως έτσι εισάγεται ο τύπος του σκληροπράχηνου ιδιωτικού αστυνομικού, ο οποίος θα δημιουργήσει μία νέα σχολή: ο λόγος για τον Σαμ Σπέντ, τον κυνικό, αλλά συνάμα ευαίσθητο και ηθικό ιδιωτικό ντετέκτιβ. Ο Χάμετ διαλέγει έναν κοφτό, ασθματικό και διαυγή τρόπο για να αποτυπώσει ένα περιστατικό και να δραματοποιήσει μια συνομιλία. Σ' αυτήν, λοιπόν, τη δυναμική πρόζα -η οποία είναι σφιχτοδεμένη με τη δράση- ο Ρέιμοντ Τσάντλερ (1888-1959) έρχεται να προσθέσει το στοιχείο της συγκίνησης που απουσίαζε από τα έργα του Χάμετ, μία μορφή διάχυτης μελαγχολίας και

απελπισίας που μεταδίδεται, ωστόσο, αριστοτεχνικά μέσα από τη στωική αντιμετώπιση του πρωταγωνιστή. Ο Φίλιπ Μάρλοου είναι ένας βαρυστημένος και αμετανόητα σαρκαστικός ιδιωτικός ντετέκτιβ, ο οποίος εμφανίζεται για πρώτη φορά το 1939 στον «Μεγάλο ύπνο». Ένα μυθιστόρημα-σταθμός στην ιστορία της αστυνομικής λογοτεχνίας. Πρόκειται για έναν οξυδερκή άντρα της εποχής του, με ένα χιούμορ εξοντωτικό, με την αίσθηση του γελούσιου ιδιαίτερα ανεπτυ-

μένη και με μια έντονη περιφρόνηση για κάθε προσπάθεια και μικροπρέπεια. Με τα χρόνια, το αστυνομικό μυθιστόρημα συνέχισε να εξελίσσεται και να μεταμορφώνεται, ενώ σίγουρα στη σύγχρονη εποχή μια ιδιαίτερα σημαντική περίπτωση είναι ο Ιταλός συγγραφέας Αντρέα Καμιλλέρι (γεν. 1925), με τον περίφημο επιθεωρητή Μονταλμπάνο. Έναν έντιμο άνθρωπο που πιστεύει σε ορισμένες αξίες, αδικαφορεί για τα χρήματα, τον ενδιαφέρει η δικαιοσύνη, μαγειρεύει μόνος το φαγητό του, αγαπάει την ανεξαρτησία του και γι' αυτό δεν παντρεύεται!

Όσο για τον Καμιλλέρι, διαθέτει θαυμαστές αφηγηματικές ικανότητες που περιλαμβάνουν αριστοτεχνική πλοκή, ενδιαφέροντες ήρωες, ανατροπές, ενίοτε σουρεαλιστικές καταστάσεις και άφθονο χιούμορ, στοιχεία που ανκνέονται στα περισσότερα μυθιστορημάτα του -όπως φυσικά, στο «Μια φωνή τη νύχτα- Μια υπόθεση για τον επιθεωρητή Μονταλμπάνο» (εκδ. «Πατάκι»). Όλα ξεκινούν από την κλοπή των εισπράξεων ενός σουπερμάρκετ. Ακολουθεί, μια χιονοστιβάδα εγκλημάτων με σοβαρό αντίκτυπο.

Ο κτηροδικαστής Πασκουάνο δουλεύει ενώ τριγύρω υπάρχει έντονη μυρωδιά αίματος. Είναι όπως πάντα αυστηρός, εριστικός, ανυπόφορος, αλλά περισσότερο από κάθε άλλη φορά προσεκτικός. Τριγύρω πλανιέται έντονος εκφοβισμός. Διαισθάνεται κανείς ότι υπάρχει ένα καθοδηγούμενο εγκληματικό σχέδιο, οργανωμένο ψυχρά, κυνικά, με θράσος, σ' ένα σκοτεινό σημείο, εκεί όπου η πολιτική εξουσία συνυπάρχει και μπλέκεται με τον υπόκοσμο και τη Μαφία, με ατελείες, λάθη ή ακόμη και με τη δυναμική συνύπαρξη κάποιων αρχών υπεύθυνων για την τήρηση του νόμου. Ο Μονταλμπάνο, που εξετάζει αυστηρά τις λεπτομέρειες και έχει ακριβή σκιηνική διαίσθηση, δεν είναι μαθημένος στη συγκρατημένη εγκραδυσία των υποκριτών και επιφυλακτικά αδιάφορων ανωτέρων του. Ξέρει περισσότερα τεχνάσματα και αντιπαροθέτει την ψευτιά στην ψευτιά, με ιδιαίτερη πονηριά και αποτελεσματικότητα...

Ο Φίλιπ Μάρλοου ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΡΥΣΤΗΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΑΜΕΤΑΝΟΗΤΑ ΣΑΡΚΑΣΤΙΚΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΝΤΕΤΕΚΤΙΒ, Ο ΟΠΟΙΟΣ ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΤΟ 1939 ΣΤΟΝ «ΜΕΓΑΛΟ ΥΠΝΟ». ΕΝΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ-ΣΤΑΘΜΟΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ. ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΟΞΥΔΕΡΚΗ ΑΝΤΡΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΟΥ, ΜΕ ΕΝΑ ΧΙΟΥΜΟΡ ΕΞΟΝΤΩΤΙΚΟ, ΜΕ ΤΗΝ ΑΙΣΘΗΣΗ ΤΟΥ ΓΕΛΟΙΟΥ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ

πυροδοτήσουν μία σειρά αλυσιδωτών εκρήξεων λογικής που συντελούνται ερήμην του θεατή - στον εγκέφαλο του πολυμήχανου Πουαρώ. Όσο για την τελική λύση, αποκαλύπτεται -κατά κανόνα- μέσα από την τελετουργία μιας ταχυδακτυλουργικής -θα έλεγε κανείς- επίδειξης.

Στο μεταξύ, με την πάροδο του χρόνου, η εμπιστοσύνη στον ορθολογισμό και στην ανυπέρβλητη αξία της θετικής σκέψης άρχισε να υπονομεύεται ανεπανόρθωτα. Είναι

απελπισίας που μεταδίδεται, ωστόσο, αριστοτεχνικά μέσα από τη στωική αντιμετώπιση του πρωταγωνιστή. Ο Φίλιπ Μάρλοου είναι ένας βαρυστημένος και αμετανόητα σαρκαστικός ιδιωτικός ντετέκτιβ, ο οποίος εμφανίζεται για πρώτη φορά το 1939 στον «Μεγάλο ύπνο». Ένα μυθιστόρημα-σταθμός στην ιστορία της αστυνομικής λογοτεχνίας. Πρόκειται για έναν οξυδερκή άντρα της εποχής του, με ένα χιούμορ εξοντωτικό, με την αίσθηση του γελούσιου ιδιαίτερα ανεπτυ-